

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય

વિરુદ્ધ

હરેશ સી. બેનર્જી અને અન્યો

ઓગસ્ટ ૩૦, ૨૦૦૬

[મુખ્ય ન્યાયાધીશ વાય.કે. સભરવાલ, ન્યાયમૂર્તિ સી.કે. ઠાકર અને

ન્યાયમૂર્તિ પી. કે. બાલાસુબ્રમણ્યન]

સેવા કાયદો:

પશ્ચિમ બંગાળ સેવાઓ (મૃત્યુ-કમ-નિવૃત્તિ લાભ) નિયમો, ૧૯૭૧-

નિયમ ૧૦ (૧)-રાજ્ય દ્વારા પેન્શન-હોલિડિંગ-ની બંધારણીય માન્યતા:આ

નિયમ એ કાયદાની સત્તા છે કે જેના હેઠળ પેન્શન અટકાવી શકાય છે, તે સમયે પણ તેને સત્તાની બહાર રાખી શકાતો નથી જ્યારે પેન્શન એક મિલકત હતી જેને કલમ ૧૯ (૧) (એફ) લાગુ પડતી હતી-ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦-કલમ ૧૯ (૧) (એફ) (ત્યારથી ૨૬) અને ૩૦૯. તેની પરંતુક.

વર્તમાન અપીલમાં વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું પશ્ચિમ બંગાળ સેવાઓ (મૃત્યુ-કમ-નિવૃત્તિ લાભ) નિયમો, ૧૯૭૧નો નિયમ ૧૦ (૧), જે ભારતના બંધારણની કલમ ૩૦૯ની જોગવાઈ હેઠળ ઘડવામાં આવ્યો છે, જે પેન્શન રોકવાની જોગવાઈ કરે છે, તે હકીકતમાં અધિકારથી બહાર હશે, જે કલમ ૧૯ (૧) (એફ) નું ઉલ્લંઘન કરે છે, જે ૧૯૭૧માં જ્યારે નિયમો ઘડવામાં આવ્યા હતા.

અપીલને મંજૂરી આપતા, અદાલાતે

ઠરાવ્યું:૧. પશ્ચિમ બંગાળ સેવાઓ (મૃત્યુ-કમ-નિવૃત્તિ લાભ નિયમો, ૧૯૭૧) નો નિયમ ૧૦ (૧) એ કાયદાની સત્તા છે, જેના હેઠળ નિયમોની શરતોનું પાલન કરવા પર પેન્શન રોકી શકાય છે.ભારતના બંધારણની કલમ ૧૯ (૧) (એફ) લાગુ પડે તે સમયે પણ આવા નિયમને સત્તાની બહાર ન ગણી શકાય જ્યારે પેન્શન એક મિલકત હતી.[૬૨૪-ઈ-એફ]

દેવકીનંદન પ્રસાદ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૭૧] ૨ એસ. સી. સી. ૩૩૦ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨. વિવિધ રાજ્યોના નિયમો અથવા નિયમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરીને પેન્શન અટકાવવાની અથવા તેમાં ઘટાડો કરવાની સત્તા ધરાવે છે.કાયદાકીય રીતે સ્વીકાર્ય આધાર પર પેન્શન અટકાવવાનો અથવા ઘટાડવાનો આદેશ અમાન્ય અને કાયદામાં ખરાબ હોવાનો પ્રશ્ન એક બાબત છે પરંતુ નિયમને અધિકાર બહાર રાખવો એ બીજી બાબત છે.જો કોઈ સરકારી કર્મચારીના ગેરવર્તણૂક અથવા બેદરકારીને કારણે સરકારને આર્થિક નુકસાન થાય છે અને જો તે તેની સામે કોઈ વિભાગીય કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં સેવામાંથી નિવૃત્ત થાય છે, તો તે રાજ્ય સરકાર માટે વિભાગીય કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે ખુલ્લું છે, અને જો તે કાર્યવાહીમાં તે ગેરવર્તણૂક, બેદરકારી અથવા અન્ય કોઈ કૃત્ય અથવા ચૂક માટે દોષી સાબિત થાય છે, જેના પરિણામે સરકારને આર્થિક નુકસાન થાય છે, તો રાજ્ય સરકાર જમી અથવા પેન્શનમાં ઘટાડા દ્વારા તેને થયેલા નુકસાનને રોકવાનો, ઘટાડવાનો અથવા વસૂલ કરવાનો હકદાર છે.રાજ્ય સરકાર સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા વિના અધિકારીઓના પેન્શનમાં સીધી કાપ મૂકી શકી ન હતી.સરકારી કર્મચારીની નિવૃત્તિ પછી પણ તેની સામે કાર્યવાહી

કરીને પેન્શન ઘટાડવાની અથવા અટકાવવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા નિયમો દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે જાળવી રાખવામાં આવી છે.[૬૨૪-એ-ઈ]

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ બ્રહ્મ દત્ત શર્મા અને અન્ય, [૧૯૮૭] ૨ એસસીસી૧૭૯; પંજાબ રાજ્ય વિરુદ્ધ કેઆર એર્લી, [૧૯૭૩] ૧ એસસીસી૧૨૦ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ એમએચ મજુમદાર, [૧૯૮૮] ૨ એસસીસી ૫૨, પર આધાર રાખ્યો હતો.

દીવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર :સિવિલ અપીલ નંબર ૨૫૭૯/૧૯૯૮.

૬/૫/૧૯૯૬ ના રોજ કલકત્તા હાઈકોર્ટના એફએમએટી નંબર ૧૨૦૨/૧૯૯૮ માં આપેલા અંતિમ ચુકાદા અને આદેશથી.

અપીલકર્તા માટે તપસ રે, તારા ચંદ્ર શર્મા અને નીલમ શન્ના.

પ્રતિવાદી માટે અમલાન કુમાર ઘોષ (નોટરી પબ્લિક).

અદાલતનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

વાય. કે. સભરવાલ, ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ.પશ્ચિમ બંગાળ સેવાઓ (મૃત્યુ-કમ-નિવૃત્તિ લાભ) નિયમો, ૧૯૭૧ (ટૂંકમાં 'નિયમો') ના નિયમ ૧૦ (૧) ની માન્યતા આ અપીલમાં પ્રશ્નાર્થમાં છે.આ નિયમો ભારતના બંધારણની કલમ ૩૦૮ની જોગવાઈ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ઘડવામાં આવ્યા છે.નિયમ ૧૦ (૧) માં પેન્શન રોકવાની જોગવાઈ છે અને તે નીચે મુજબ છે:

"૧૦.અમુક કિસ્સાઓમાં પેન્શન અટકાવવાનો રાજ્યપાલનો અધિકાર.(૧) રાજ્યપાલ પેન્શન અથવા તેના કોઈ પણ ભાગને કાયમી ધોરણે અથવા ચોક્કસ સમયગાળા માટે પાછી ખેંચવાનો અધિકાર અને જો પેન્શનર તેની સેવાના સમયગાળા દરમિયાન, નિવૃત્તિ પછી પુનઃનિયુક્તિ પર આપવામાં આવેલી સેવા સહિત, વિભાગીય અથવા ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં ગંભીર ગેરવર્તણૂક અથવા બેદરકારી માટે દોષિત હોવાનું જણાય તો સરકારને થયેલા કોઈપણ આર્થિક નુકસાનની સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગની પેન્શનમાંથી વસૂલાતનો આદેશ આપવાનો અધિકાર પોતાને સુરક્ષિત રાખે છે:

પૂરી પાડવામાં આવેલ

(એ) અધિકારી સેવામાં હતા ત્યારે, પછી ભલે તે તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં હોય કે તેમની પુનઃનિયુક્તિ દરમિયાન હોય, આવી વિભાગીય કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે તો તે અધિકારીની અંતિમ નિવૃત્તિ પછી, આ અનુચ્છેદ હેઠળની કાર્યવાહી માનવામાં આવશે અને જે સત્તાધિકારી દ્વારા તે શરૂ કરવામાં આવી હતી તે સત્તાધિકારી દ્વારા તે જ રીતે ચાલુ રાખવામાં આવશે અને સમાપ્ત કરવામાં આવશે, જાણે કે તે અધિકારી સેવામાં ચાલુ રહ્યો હોય;

(બી) આવી વિભાગીય કાર્યવાહી, જો અધિકારી સેવામાં હતા ત્યારે શરૂ કરવામાં ન આવી હોય, પછી ભલે તે તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં હોય કે તેમની પુનઃનિયુક્તિ દરમિયાન હોય

(i) રાજ્યપાલની મંજૂરી સિવાય તેની સ્થાપના કરવામાં આવશે નહીં;

(ii) આવી સંસ્થા પહેલાં ચાર વર્ષથી વધુ સમય પહેલાં બનેલી કોઈપણ ઘટનાના સંદર્ભમાં નહીં હોય; અને

(iii) રાજ્યપાલ નિર્દેશ કરે તે સત્તાધિકારી દ્વારા અને તે સ્થળે અને વિભાગીય કાર્યવાહીને લાગુ પડતી પ્રક્રિયા અનુસાર તેનું સંચાલન કરવામાં આવશે, જેમાં અધિકારીની સેવા દરમિયાન તેના સંબંધમાં સેવામાંથી બરતરફીનો આદેશ આપી શકાય;

(સી) આવી કોઈ ન્યાયિક કાર્યવાહી, જો અધિકારી સેવામાં હતા ત્યારે શરૂ કરવામાં ન આવી હોય, પછી ભલે તે તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં હોય કે તેમની પુનઃનિયુક્તિ દરમિયાન હોય, તો તે કાર્યવાહીના કારણના સંદર્ભમાં શરૂ કરવામાં આવશે નહીં જે આવી સંસ્થા પહેલાં ચાર વર્ષથી વધુ સમય પહેલાં બનેલી ઘટના પર ઊભી થઈ હતી; અને

(ડી) અંતિમ આદેશો પસાર કરવામાં આવે તે પહેલાં પશ્ચિમ બંગાળના જાહેર સેવા આયોગની સલાહ લેવામાં આવશે.

સમજૂતી.- આ લેખના હેતુ માટે -

(એ) વિભાગીય કાર્યવાહી એ તારીખે શરૂ કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે કે જેના પર અધિકારી અથવા પેન્શનરને

આરોપોનું નિવેદન જારી કરવામાં આવે છે, અથવા જો અધિકારીને અગાઉની તારીખથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યો હોય, તો આવી તારીખે; અને

(બી) ન્યાયિક કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે –

(i) ફોજદારી કાર્યવાહીના કિસ્સામાં, જે તારીખે પોલીસ અધિકારીની ફરિયાદ અથવા અહેવાલ કરવામાં આવે છે, જેના પર મેજિસ્ટ્રેટ સંજ્ઞાન લે છે, અને

(ii) દીવાની કાર્યવાહીના કિસ્સામાં, જે તારીખે ફરિયાદ રજૂ કરવામાં આવે છે અથવા, કેસ હોય તે રીતે, દીવાની અદાલતમાં અરજી કરવામાં આવે છે.

નિયમ ૧૦ (૧) ની સત્તાઓની તપાસ કરવા માટે રજા આપતી વખતે, નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે જો અપીલ સફળ થાય તો પણ, હાઈકોર્ટના ચુકાદા મુજબ પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને ઉપલબ્ધ લાભ પાછો ખેંચવામાં આવશે નહીં.

ઉચ્ચ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા નિયમ ૧૦ (૧) ને બંધારણની કલમ ૧૯ (૧) (એફ) અને ૩૧ (૧) ની જોગવાઈઓના અધિકારથી બહાર ગણાવ્યો છે.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે પેન્શન એક મિલકત છે અને તેની ચુકવણી સરકારની વિવેકબુદ્ધિ પર આધારિત નથી.

પેન્શન એ સરકારની ઈચ્છા અને ખુશી પર ચૂકવવાપાત્ર બક્ષિસ નથી અને પેન્શન મેળવવું એ સરકારી કર્મચારીનો મૂલ્યવાન અધિકાર છે જે સારી રીતે સ્થાપિત કાનૂની દરખાસ્ત છે.જોકે, વર્તમાન કેસમાં પ્રશ્ન વહીવટી આદેશ દ્વારા સરકાર દ્વારા ઉપરોક્ત અધિકારથી વંચિત રાખવા વિશે નથી, પરંતુ કેટલાક કિસ્સાઓમાં પેન્શન અથવા તેના ભાગને અટકાવવાની જોગવાઈ કરતા નિયમ ૧૦ (૧) ની બંધારણીય માન્યતા વિશે છે.

બંધારણ (જજ્ઞો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૮ દ્વારા ૨૦ જૂન, ૧૯૭૯થી અનુચ્છેદ ૧૯ (૧) (એફ) અને ૩૧ (૧) ને રદ કરવામાં આવ્યા છે.મિલકતનો અધિકાર હવે મૂળભૂત અધિકાર નથી રહ્યો.બંધારણની કલમ ૩૦૦એમાં જણાવ્યા મુજબ તે હવે બંધારણીય અધિકાર છે.૧૯૭૧માં નિયમો ઘડવામાં આવ્યા ત્યારે પેન્શન મેળવવાનો અધિકાર મૂળભૂત અધિકાર હતો.પ્રશ્ન એ છે કે શું બંધારણની કલમ ૩૦૯ની જોગવાઈ હેઠળ પેન્શન રોકવાની જોગવાઈ

હેઠળ ઘડવામાં આવેલો નિયમ હકીકતમાં અધિકારથી બહાર હશે, જે કલમ ૧૯ (૧) (એફ) નું ઉલ્લંઘન કરે છે, જે ૧૯૭૧માં જ્યારે નિયમો ઘડવામાં આવ્યા હતા.

ઉચ્ચ અદાલતે, વિવાદિત ચુકાદામાં, દેવકીનંદન પ્રસાદ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય [(૧૯૭૧) ૨ એસ. સી. સી. ૩૩૦] કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં આ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે કે પ્રશ્નમાં રહેલો નિયમ સત્તાથી બહાર છે. આ કેસમાં, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે પેન્શન મેળવવાનો અધિકાર વહીવટી આદેશ દ્વારા ખોટી રીતે રોકવામાં આવ્યો હતો. દેવકીનંદન પ્રસાદના કેસમાં ચુકાદો હકીકતમાં નિયમના અધિકારોને ટેકો આપે છે કારણ કે તે કિસ્સામાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કર્મચારીને કાયદાના સત્તા દ્વારા પેન્શનથી વંચિત કરી શકાય છે. તે સત્તા, વર્તમાન કિસ્સામાં, નિયમો [નિયમ ૧૦ (૧)] માં સમાયેલી છે, જે પેન્શન રોકવાની જોગવાઈ માટે ઘડવામાં આવી હતી.

વિવિધ રાજ્યોના નિયમો અથવા નિયમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરીને પેન્શન અટકાવવાની અથવા તેમાં ઘટાડો કરવાની સત્તા ધરાવે છે. કાયદાકીય રીતે સ્વીકાર્ય આધાર પર પેન્શન અટકાવવાનો અથવા ઘટાડવાનો આદેશ અમાન્ય અને કાયદામાં ખરાબ હોવાનો પ્રશ્ન એક બાબત છે પરંતુ

નિયમને અધિકાર બહાર રાખવો એ બીજી બાબત છે.ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ બ્રહ્મ દત્ત શર્મા અને અન્ય [(૧૯૮૭) ૨ એસ. સી. સી. ૧૭૯] કેસમાં, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જો કોઈ સરકારી કર્મચારીના ગેરવર્તણૂક અથવા બેદરકારીને કારણે સરકારને આર્થિક નુકસાન થાય છે અને જો તે તેની સામે કોઈ વિભાગીય કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં સેવામાંથી નિવૃત્ત થાય છે, તો તે રાજ્ય સરકાર માટે વિભાગીય કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે ખુલ્લું છે, અને જો તે કાર્યવાહીમાં, તે ગેરવર્તણૂક, બેદરકારી અથવા અન્ય કોઈ કૃત્ય અથવા ચૂક માટે દોષી સાબિત થાય છે, જેના પરિણામે સરકારને આર્થિક નુકસાન થાય છે, તો રાજ્ય સરકાર નુકસાન રોકવાનો, ઘટાડવાનો અથવા વસૂલ કરવાનો હકદાર છે. તે જમી અથવા પેન્શનમાં ઘટાડાથી પીડાય છે.પંજાબ રાજ્ય વિરુદ્ધ કે. આર. એરી [(૧૯૭૩) ૧ એસ. સી. સી. ૧૨૦] માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે રાજ્ય સરકાર સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા વિના અધિકારીઓની પેન્શનમાં સીધી કાપ મૂકી શકે નહીં.મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ એમ. એચ. મઝુમદાર [(૧૯૮૮) ૨ એસ. સી. સી. ૫૨] માં એવું જોવા મળ્યું હતું કે સરકારી કર્મચારીની નિવૃત્તિ પછી પણ તેની સામે કાર્યવાહી કરીને પેન્શન ઘટાડવાની અથવા અટકાવવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા નિયમો દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે જાળવી રાખવામાં આવી છે.

નિયમ ૧૦ (૧) એ કાયદાની સત્તા છે જેના હેઠળ નિયમોની શરતોનું પાલન કરીને પેન્શન રોકી શકાય છે. જ્યારે પેન્શન એ મિલકત હતી જેના પર કલમ ૧૯ (૧) (એફ) લાગુ હતી ત્યારે પણ આવા નિયમને કેવી રીતે અધિકારથી બહાર રાખી શકાય તેની અમે પ્રશંસા કરી શકતા નથી.

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે વિવાદિત ચુકાદાને એ હદ સુધી બાજુ પર મૂકીએ છીએ કે તે નિયમ ૧૦ (૧) ને અધિકારથી બહાર જાહેર કરે છે. અપીલને તે મુજબ મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

અપીલને મંજૂરી.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not

be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.